

EGY HÓNAP MÚLTÁN

A kormány, gazdasági vezetők és a munkástanácsok képviselőinek értekezlete

(1956. NOVEMBER 25.)

Közlő: Varga László

Alábbiakban két dokumentumot közlünk az 1956. november 25-én a Parlament épületében megtartott tanácskozásról. Az első a találkozó kivonatos jegyzőkönyvének tűnik, valójában azonban – amint az már a dokumentum korabeli bevezetéséből is látható – egy rádióadás szövege. Nyilvánvaló, hogy nem a valóban elhangzott szövegekkel van dolgunk, nem is egyszerűen azok kivonatával, hanem egyértelmű, manipulációs céllal megszületett montázssal. Jelentőségét az adja, hogy teljes egészében – írásban – soha nem került nyilvánosságra. A felszólalásokat 1967-ben Gosztonyi Péter a bécsi *Magyar Híradó*-ban (nov. 1., 5. p.) már közölte, a mostani teljes szöveg is az ő archívumából származik, ahová a Szabad Európa Rádió által lehallgatott anyagokból került. (Ezúton mondok köszönetet azért, hogy rendelkezésemre bocsájtotta.)

Gosztonyi számára azok a szereplők voltak fontosak, akiket később hallgatásra, sőt börtönbüntetésre ítélték, így elsősorban Bali Sándor. Az egyértelmű manipulációs szándékot éppen Bali felszólalásánál érhetjük tetten. Beszédének lényegét a narrátor elegánsan elintézi azzal a kitételrel, mely szerint Bali „néhány politikai és gazdasági kérdésben szállt vitába Apró Antallal és a kormánnyal”, csakhogy még a cenzorok sem végeznek mindig „kielégítő munkát”, s így a közölt beszédrészlet is ránk maradt. Ez a passzus számunkra, az utókor számára rendkívül fontos, mert egyrészt jelentős adalék a forradalom jellegének értelmezéséhez, másrészt hű képét adja a Nagy-budapesti Központi Munkástanács, tágabban a munkástanácsok önmeghatározásának.

Ugyanakkor azonban fennmaradt egy másik beszámoló is az október 25-i értekezletről. Kalocsai György, a Nagy-budapesti Központi Munkástanács elnökhelyettese a KMT másnapi ülésén tájékoztatót tartott a találkozóról. Terjedelmi okokból el kell tekintenünk az ülés (korábban már a *Beszélő*-ben, 19. szám, 1987/1. megjelent [*Beszélő Összkiadás 1981–89*. Sajtó alá rendezte: Havas Fanny. Bp. Beszélő. 1992. II., 621–629. p.] teljes jegyzőkönyvétől, de közöljük az említett Kalocsai-féle beszámolót. Ebből egyértelműen kiderül, hogy a Rádió által egy mondatban összefoglalt „politikai vita” azt jelentette, hogy Bali Sándor a magyar munkásság nevében hitet tett a forradalom mellett, s határozottan visszautasította a Kádár-kormány megosztási kísérleteit. A KMT álláspontjának megfelelően bejelentette, hogy személyesen kívánnak tárgyalni, az általuk egyetlen legitím politikusként elismert – akkor már Romániába elhurcolt – Nagy Imrével.

Történelmi távlatból hasonlóan érdekes Kádár beszéde is, fontos állomása a forradalom átértékelésének. November 1-jén, rádióbeszédében Kádár még „népünk dicsőséges felkeléseként” értékelte a történeteket (ezért nem lehetett ezt a szöveget évtizedeken keresztül itthon nyilvánosságra hozni), ugyanakkor azonban hosszasan foglalkozott az ellenforradalom veszélyével.

A szovjet katonai intervenció után a „Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány” november 4-i felhívásában a hangsúly változatlanul az ellenforradalmi veszélyen van:

„A hazánkban október 23-án megindult tömegmozgalom, amelynek nemes célja a Rákosi és társai által elkövetett párt- és népellenes bűnök kijavítása, a nemzeti függetlenség és a szuverenitás védelme volt, a Nagy Imre-kormány gyengesége és a mozgalomba befurakodott ellenforradalmi elemek növekvő befolyása révén veszélybe hozta szocialista vívmányainkat, népi államunkat, munkás-paraszt hatalmunkat. Hazánk létét.”

Dobi István november 8-án még úgy fogalmaz, hogy „a munkás-paraszt kormányt az aggodalom teremtette meg, hogy népünknek a szebb életért elindított forradalmi mozgalmán felülkerekedik az ellenforradalom és tönkreteszi szocialista vívmányainkat”. Marosán György viszont ugyanaznap azokkal kíván szembefordulni, akik visszaélnék „a demokrácia és a függetlenség szent jelszavával”, s ezeket „sötét ellenforradalmi céljaikra használják fel”.

Egy héttel az intervenció után újra Kádár az, aki most már nemcsak átfogó programot hirdet, hanem átértékeli a forradalmi eseményeket, mondván „a fegyveres felkelés és tömegmegmozdulások résztvevőinek soraiban kezdettől jelen voltak és mindinkább előtérbe kerültek azok az ellenforradalmi erők, amelyeknek célja nem a hibák kijavítása, hanem a Magyar Népköztársaság államának, a dolgozó nép hatalmának megdöntése volt”. Itt már Nagy Imre nem egyszerűen „gyenge”, mint a november 4-i szövegben, hanem „fokozatosan jobbra tolódott” és „utat nyitott az ellenforradalmi erők számára... politikailag nagy bűnt követett el a nép ellen... úszott a sovíniszta árral, feladta a munkásosztály pozícióit és ellenállásra hívott fel a segítségül hívott, a népet és rendszerünket az ellenforradalommal szemben megvédeni szándékozó szovjet csapatokkal szemben.” Kádár szerint megváltozott a fegyveresek összetétele, ennek megfelelően a „fegyveres felkelés jellege” is. Nem feladatunk itt azokkal az egyértelmű hazugságokkal foglalkozni, amelyekkel Kádár megpróbálta érvelését alátámasztani. Hasonlóan periférikus, talán azonban mégis tanulságos kérdés, hogy milyen intézkedésekkel kívánta a kormány a Kádár szerint is „megbántott nemzeti érzést” begyógyítani, nevezetesen a Kossuth-címer bevezetésével, a magyar hagyományoknak megfelelő katonai egyenruhával, március 15-ének ünnepnappá nyilvánításával, a kötelező orosz nyelvtanulás eltörlésével, s végül a hagyományos iskolai osztályzatok visszaállításával („a legjobb az egyes osztályzat és ne az ötös legyen”). Bármennyire is csak külső jegyei voltak ezek „a megbántott nemzeti érzésnek”, a kádári rendszer lényeges vonása, hogy felsorolt ígéreteinek egyikét sem valósította meg.

A második szovjet intervenciót követően két politikai tényező volt, amelyik létével a forradalom kontinuitását hirdette, vívmányai megőrzését jelentette: a jugoszláv követésre becsalogatott, de az új rendszert soha el nem ismerő Nagy Imre és munkatársai, majd november 12–14-i megalakulását követően a Nagy-budapesti Központi Munkástanács. Nagy Imrééket elrablásukkal az új hatalom november 22–23-án kapcsolta ki a politikai életből. Éppen ez az új helyzet adja meg Kádár János november 25-i beszédének a jelentőségét.

Itt Kádár további jelentős, már-már radikális lépést tesz az átértékelés útján, amikor kijelenti, hogy Magyarországon „október 30-án a déli órákban” vette kezdetét az ellenforradalom. November 29-én az MSZMP XIII. kerületi aktyvaülésén Biszku Béla egyaránt szélsőségesnek bélyegezte mind az egyértelmű „ellenforradalom”, mind a „nemzeti forradalom” minősítést.

Újabb „fejlődést” eredményezett az MSZMP ideiglenes Központi Bizottságának december 5-i, ismert, négy okot kiemelő határozata, amely szerint az ellenforradalom október 30-áig leplezte magát, de akkor már nyíltan, „álarc nélkül” lépett fel. Végül, közel négy hónappal később, 1957. február 23-án Münnich Ferenc volt az, aki újabb korrekcióval „végérvényesen” eldöntötte ezt a dilemmát, mondván, tévednek azok, akik szerint a kezdeti forradalom ellenforradalomba torkollott, mert kezdettől fogva ellenforradalom zajlott Magyarországon. Szinte napra pontosan 32 éven keresztül ez maradt a hivatalos megítélés.

I
KOSSUTH RÁDIÓ 1956. NOVEMBER 25. 20 ÓRA

Kedves Hallgatóink! Mint jelentettük, ma délelőtt, a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány megbeszélésre hívta a parlament épületébe a minisztériumok vezetőit, a budapesti nagyüzemek munkástanácsainak képviselőit, a tanácsok végrehajtó bizottságai mellé kiküldött kormány megbízottakat, üzemigazgatókat, műszaki vezetőket és a szakszervezetek képviselőit.

Részt vett és felszólalt az értekezleten Kádár János, a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány elnöke is. Most hallgassák meg Kádár János beszédéből készített összefoglalónkat:

Tisztelt értekezlet!

Nekem reggel szóltak, hogy Önök összejönnek és megállapodtunk abban, hogy pár szót én is szeretnék az értekezlettel váltani. Most beszélt előttem Marosán elvtárs, és ezért énnekem módom van arra, hogy egész rövidre vegyem a beszédemet, nem akarok sok kérdéssel foglalkozni. Ami az események értékelését illeti, hangsúlyozni szeretném, hogy ezek az események nagyon komoly vizsgálatot kívánnak meg ahhoz, hogy pontosan meg lehessen mondani, hogy mi történt. Vannak azonban olyan vonásai az eseményeknek, amelyek teljesen szembeűnőek és világosak, amelyek lehetővé teszik, hogy az alapvető kérdésekben mindenki állást tudjon foglalni.

Október 23-án megkezdődött egy fegyveres felkelés. Ha a felkelés résztvevőit nézem, akkor azt kell mondanom, hogy ennek a felkelésnek a célja nem a népköztársaság rendszerének a megdöntése, hanem a vezetésben lévő hibák kijavítása volt. Ha a résztvevőket nézem, ha figyelembe veszem azt, hogy ez a felkelés kirobbant, ha figyelembe veszem azt, hogy az első lövés eldördülése után 3 órán belül elfoglalták a József telefonközpont nemzetközi vonalának osztályát, ugyanúgy, mint 1919. június 23-án, a proletárdiktatúra alatti ellenforradalmi felkeléskor.¹ Ha figyelembe veszem azt a nagyszerű katonai szervezetséget, amelyik a telefonközpont mellett a gépkocsitelepet, a katonai raktárt, a Szabad Nép házát, a rádiót ostromolta és nagyrészt elfoglalta, akkor ebből a szervezetségből én nem tudom azt kihámozni, hogy itt jószándékú, becsületes, a rendszervezetésnek a hibáit kijavítani akaró emberek harcoltak volna egyedül. Ha hozzáveszem azt a nyilatkozatot, amit Allan Dulles, az amerikai külügyminiszter fivére, az amerikai kémelhárító rendszer főnöke kijelentett, hogy ők előre tudtak a magyarországi eseményekről, ha figyelembe veszem azt a beszélgetést, amit két fiatalemberrel folytattak ott a Gerő volt lakásánál, akik puskával strázsáltak, hogy szerezték ők a fegyverüket, és ez a két fiatalember elmondta, hogy 23-án délben közölték velük, hogy a Szabadság-hegy melyik telkén, annak melyik sarkában találják elásva a fegyvereket. Odamentek és megtalálták, akkor nem lehetett azt mondani, hogy itt csak felháborodott diákok kezdték ezt a felkelést.

Ezt a későbbiekben pontosan lehet majd tisztázni.

Nekem az a személyes véleményem és ez a véleménye a párt intézőbizottságának is, a kormánynak is, hogy hiba volna az október 23-át, úgy ahogy van, ellenforradalomnak nevezni. Ez a véleményem.

Mi a másik fő jellemzője az eseményeknek? A másik fő jellemzője az eseményeknek az, hogy a tüzszünet napján, október 30-án², a déli órákban, amikor a tüzszünet, mint kiderült, egyoldalú tüzszünet volt, megkezdődött Magyarországon az ellenforradalom. És később mind leplezetlenebbül és nyíltabban lépett fel. Ez kifejezésre jutott akkor is, amikor a kormányintézményeket és az államot védő csapatok a tüzszünetet szigorúan betartva, vígan ágyúgattak különböző középületekre az ellenforradalmárok. Mert azokat én már egyszerűen jószándékú felkelőknek nevezni nem tudom. Kifejezésre jutott azokban a politikai fellépésekben, amiről itt a Marosán elvtárs beszélt, kifejezésre jutott azokban a katonai intézkedésekben, amit Nyugat-Németországban hajtottak végre, amiről az egyik nyugatnémet lap, a *Berliner Zeitung*³ rántja le a leplet és pontosan leírja, hogyan, miként mobilizálták a Nyugat-Németországban fegyverben tartott ellenforradalmi csapatokat és indították el Magyarországra felé, ennek már csak ellenforradalom lehet a neve.

Az események harmadik jellemzője, és ezzel a kérdéssel én majd még egyszer akarok foglalkozni, az ellenforradalom leplezése. És ez a Nagy Imre-kormány működésének, az október 30-tól tovább tartó működésére vonatkozik, arra mi más nevet adni nem tudunk, mint az ellenforradalom leplezése. Mert azalatt az idő alatt, míg a kormány itt a Parlamentben működött a különböző pártokkal, és becsületesen megmondva a fájdalmas, gyötrődő nép szenvedése mellett konkokat kanyarító koalíciós vezetők osztozkodása és marakodása közepette, amikor itt még demokráciáról beszélgettek az emberek, azalatt az utcán dühöngött az ellenforradalom és gyilkolta a haladó embereket. Ezért nevezzük mi ezt az ellenforradalom leplezésének.

Beszédének további részében Kádár János arra a kérdésre válaszolt, hogy mit akar a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány.

A kormány meg akarja fordítani azt a folyamatot, amely az előző hetekben az országban végbement. A szovjet csapatok azonnali kivonása volt az elsőszámú követelés. Még csak Budapestről vonták ki a szovjet csapatokat, de az ellenforradalom azonnal fellépett. A gyakorlatban bebizonyosodott, hogy ez az út nem járható. Még mi történik azután? Kivonják a szovjet csapatokat, jön az ellenforradalom, megsemmisíti a nép hatalmát, és utána nincs semmiféle nemzeti függetlenség. Semlegesség deklarálása csak az első lépés. Utána már semmi különösebb fáradságba nem kerül egy hét múlva kijelenteni, hogy csatlakozunk az Atlanti Tömbhöz. Idehozunk amerikai csapatokat. De még itt sem állt volna meg a dolog! Az ellenforradalom, ha a kormányzást kezébe kaparintja és a haladó embereket megsemmisíti, azonnal megkezdődött volna a háború Magyarországon területén. Az, hogy ma nincs háború, nem annyira a nyugati körök józan csoportjain, és józan megfontolásokon múlik, mint inkább azon az egyszerű tényen, hogy a szocialista világ katonailag is erősebb és határozottabb.

A kormány megfordította a sorrendet. Törjük le az ellenforradalmat, a szovjet csapatok segítségét is igénybe véve. Erősítsük meg a népi demokratikus államot s a dolgozó nép hatalmát. Állítsuk helyre a törvényes rendet, normalizáljuk az

ország életét, emberek életét, és amikor ez megtörtént, a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány tárgyalásokat kezd a szovjet kormánnyal a szovjet csapatok kivonásáról. Teljesen helyreáll az ország szuverenitása és béke is lesz. Ez a kormány programja. És a kormány bízik abban, hogy az ország népének túlnyomó többsége, éppen az alapvető dolgozó osztályok, a munkások és a parasztok egyet fognak érteni. Mint ahogy már most napról napra mind több és több ember ért egyet ezzel a programmal. Ebbe a programba beletartozik, hogy a kormány nem lehet puha, nem lehet engedékeny. A gyakorlatban kiderült, hogy az ellenforradalmat nem lehet engedményekkel leszerelni.

A továbbiakban Kádár János a kormány jelenlegi összetételével kapcsolatban kijelentette:

Mihelyt az elemi rend helyreáll, de nem előbb, a kormányt kibővítik más gondolkozású emberekkel, pártonkívüliekkel, szakemberekkel. Amíg azonban a törvényes rend helyre nem áll, amíg a normális élet meg nem indul, erre nem kerülhet sor. Ugyanez vonatkozik a különféle gazdasági és egyéb követelésekre is. Az ellenforradalom teljes letörése, a törvényes rend helyreállítása, a munka megkezdése után le lehet ülni tárgyalni és rendezni az összes kérdéseket. A kormány azt az elemi bizalmat kéri, hogy higgyék el, s ezt el is hiszik, tudják is, hogy így van. Ez a kormány a dolgozó nép érdekeit védi az ellenforradalommal, a kapitalistákkal és a nagybirtokosokkal szemben.

Ezután bejelentette: a Kínai Népköztársaság kormányától tegnap kapott értesülés szerint 30 millió rubel értékű áru helyett – a magyar kormány kérésére – ugyanezt az értéket szabad devizában ajánlották fel. A sztrájk okozta gazdasági helyzet következtében a kormány kénytelen más országok kormányaihoz fordulni, hogy hiteleket kapjon és az inflációt meg lehessen akadályozni.

A kormány mielőbb meg akarja valósítani, hogy az országban mindenki félelem nélkül élhessen – mondotta ezután a többi között Kádár János. – Ez magától értetődő emberi óhaj és kívánság. Addig is nyilvánvalóan az a helyes, hogy amíg félni kell, inkább féljenek az ellenforradalmárok és uszítók, mint a haladó emberek és a tisztességes, becsületes dolgozók. Ebből nem engedhet a kormány. Azonnal megszűnnek a letartóztatások, ha változtatnak magatartásukon a gyilkosok. Ha abbahagyják a banditizmust, azoknak a bányászoknak és munkásoknak fenyegetését, akik dolgozni akarnak.

Beszédének következő részében az úgynevezett Nagy Imre-kérdéssel foglalkozott.

Nagy Imre és csoportja kijelentette, hogy el akarja hagyni az ország területét. Nem lett volna helyes, hogy ezt megelőzően otthonukat fölkeressék, mert előfordulhatott volna, hogy Budapesten megbúvó ellenforradalmárok valamelyiküket lakásán meggyilkolják, azzal a provokációs szándékkal, hogy büntettkért a felelősséget ország-világ előtt a Kádár-kormányra próbálják hárítani. Megtörténhetett volna esetleg az is, hogy olyasvalaki követ el merényletet ellenük, akinek hozzátartozóját az ellenforradalmárok megkínózták, meggyilkolták és egyénileg akart volna emiatt bosszút állni. Az utóbbi esetet is a kormány számlájára írták volna. A kormány természetesen nem szándékozott és nem szándékozik felelősségre vonni Nagy Imrét és csoportját azért, amiért a kormány szerint nagy felelősség terheli őket. Hiszen ez nem érdeke az

országnak, nem segíti elő a konszolidációt. Nagy Imrének és társainak baráti, szocialista országba való távozása, magától értetődően, nem jelent száműzetést.

Beszéde befejező részében Kádár János elmondotta, hogy az ellenforradalom most sztrájkra és bojkottra izgat, de mind kevesebb sikerrel. Az emberek dolgozni akarnak, normális emberi életet akarnak élni, törvényes rendet akarnak. Mindinkább felülkerekedik a józanság. Mennél inkább felülkerekedik, annál inkább tudja valóra váltani a kormány mindazokat a jogos követeléseket és igényeket, amelyekre megvan a reális lehetőség. Kádár János így fejezte be:

Önöknek pedig azt mondom, hogy a helyes álláspontot bátran kell képviselni! Nézzék emberek, a tapasztalat az, hogyha nyíltan és bátran felvetjük a kérdéseket, akkor azok a nem jóindulatú emberek behúzzák fülüket-farkukat és elcsendesülnek. Hát meg kell már végre változtatni a helyzetet, hogy a tisztességes ember, az üzemek meg az intézmények egy sorában egyszerűen nem meri elmondani a becsületes álláspontját. A nem jószándékú, meg a zavaros fejű, meg az ellenforradalmár az asztal tetejéről szónokol és leterrorizálja az emberek többségét. Ezt változtassák meg, lássunk munkához és akkor a dolgok egyenesen mennek arrafelé, amerre én kijelentem, hogy a nép többsége haladni akar.

Kedves Hallgatóim! Részleteket hallottak Kádár Jánosnak, a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány elnökének felszólalásából, amelyet a gazdasági vezetők mai értekezletén tartott.

Az értekezlet előadója Apró Antal iparügyi miniszter volt. Apró Antal beszéde elején foglalkozott az október 23-a után kialakult belpolitikai és nemzetközi helyzettel. Értékelte az azóta eltelt hónapok [sic!] eseményeit, majd rátért jelenlegi gazdasági helyzetünkre. Ennek során a többi között ezeket mondotta:

A hosszan tartó sztrájk következtében óriási népgazdasági károk keletkeztek. A kormánynak első feladata volt a közéletmezés megszervezése, a lakosságnak élelmiszerral, iparcikkkel való ellátása. Ezt a feladatot azért tartottuk elsőrangúnak, mert a harcok következtében súlyos károkat szenvedett a kereskedelmi hálózat, az elosztó szervezet, a sztrájkok következtében súlyos szállítási nehézségek álltak elő és a lakosságról, felnőttekről, gyerekekről való gondoskodás becsületbeli ügye a kormánynak.

Mi most számos baráti országgal folytatunk tárgyalásokat. Kérünk iparcikkokban jelentős hiteleket azért, hogy a színvonalat tartani tudjuk, mert nem akarunk anarchiát, védeni akarjuk a stabilizációt és nemcsak árualappal természetesen, annak növelésével, hanem mindenekelőtt a termelőmunka elindításával. Jelentős segélyeket kaptunk, de mi segélyekre nem építhetünk. Magunk erejére, termelőmunkára, alkotómunkára lehet csak építeni egy nép, egy ország jövőjét, sorsát.

A tisztelet és megbecsülés hangján kell szólni dolgozó parasztságunkról, akik a kormány felhívására különböző élelmiszerekben nagyarányú segítséget nyújtottak a fővárosnak. Különösen hízott sertésben, baromfiban és más élelmiszerekben. A falvak nagy többségében becsületesen folyik a munka, rend, fegyelem van. A dolgozó parasztság szolidáris a várossal, segíti a várost, támogatja a kormányt a stabilitás helyreállításában.

Az október 23-a óta bekövetkezett események miatt mintegy öt-hat milliárd, vagy ennél több a termelési kiesés. Sok milliárd bért fizettünk ki termelés

nélkül. A kiáramlott pénzmennyiség nagy veszélyeket jelent. Sok esetben a bankok, vállalati pénztárak vezetői, nem törődve a nemzeti vagyonnal, az államháztartás egyensúlyával, nyaklók nélkül fizetnek. Nagyon gyengék a forgalmi bevételek, a vállalati nyereségbefizetések. Ezek is veszélyeztetik az államháztartást. A pénzügy, a gazdaságot irányító minisztériumok vezetőinek, munkásoknak, munkástanácsok tagjainak kötelessége megvédeni a forintot, mert úgy gazdálkodni, ahogy az elmúlt hetekben gazdálkodtunk, tovább nem lehet. Feléljük készleteinket és különösen most, amikor a munkástanácsok veszik át a gyárak vezetését, különös súlya van a gazdálkodásnak, az önálló elszámolásnak, a bankszervezetnek, a pénzügyeknek, a végrehajtó bizottságoknak is különösen fontos szerepük van vidéken.

Gazdasági életünk konszolidálásának alapja a termelés. A sztrájkokat abba kell hagyni. Akik a sztrájkokat ma is szervezik, azok politikailag, gazdaságilag meg akarják buktatni a népi hatalmat. Minden hazáját szerető dolgozónak, töltsön be kisebb vagy nagyobb funkciót az államapparátusban, munkástanácsokban, alapvető kötelessége védeni a népi vagyont, elindítani a termelőmunkát, megakadályozni azt, hogy kis csoportok felelőtlenül garázdálkodjanak az üzemekben, megfélemlítsék a dolgozókat az iparban, a közlekedésnél, a vasútnál és más területen.

Az iparnak mindenekelőtt szén kell, energia kell. A szénbányászat számos helyen kis létszámmal megindult, de a termelés még nagyon alacsony. Nekünk naponta nyolcezer vagon szénre van szükségünk. Bányászainknak, a bányászati minisztérium vezetőinek, vidéki funkcionáriusainknak kötelessége megszervezni a termelést, szemet adni Budapestnek, szemet adni a nagy gyáraknak, vidéki nagyüzemeknek, hogy a munka elindulhasson. Mintegy kilencszáz megawatt áramra van szüksége üzeimeinknek, hogy a termelés kiszélesedjék. Most termelünk kb. négyszázat. Ha jól tudom, ebből is közel százat vagy százöt megawattot a csehek adnak, ami mutatja, hogy energiatermelésünkben milyen nagymértékű a visszaesés. Itt is szénhiány van. Mindenekelőtt az energiatermelő üzemek szénellátását kell megszervezni a minisztériumoknak, igazgatóknak, munkástanácsoknak. Külföldről kapott szénmennyiség nem fedezi a mi szükségleteinket, hisz nyolcezer vagon napi szénre van szükségünk, s ezt külföldről fedezni semmilyen segítség útján nem lehet, ezt nekünk kell kitermelni. Az a százezer tonna, amit a Donyec vidékéről kapunk, az a kocsz, amit a lengyelektől, csehektől kapunk, csak átmeneti segítség.

A baráti országok azt kérik tőlünk, hogy a tranzitforgalom biztosítása érdekében mindent tegyünk meg. A vasútnál mutatkozó sztrájkok miatt, a különböző helyeken mutatkozó torlódások miatt nemcsak a magyar áruk érkeznek be későn az országba, nem jutnak el megfelelő időpontban a nagyüzemekhez, vállalatokhoz, hanem Csehszlovákiából, Lengyelországból jövő áruszállítmányok Románia felé, Bulgária felé nem jutnak el. Tehát hazai érdek és nemzetközi kötelesség, hogy a vasút éjjel-nappal dolgozzon.

Az elvtársak tudják, hogy ezekben a hetekben nagyon meglazult a fegyelem. Meglazult a vasútnál is, meglazult a bányászatban, meglazult az iparban. Közös kötelességünk a termelési fegyelmet helyreállítani, a rendet helyreállítani, hogy a termelés megindulhasson.

Ebben a munkában a rend, a fegyelem, a munka elindításában különös szerepük van a szakszervezeteknek, megtisztelő szerepük van a munkástanácsoknak. Most, amikor a munkástanácsok jogairól szóló törvényerejű rendelet megjelent, ez a törvény nagy lehetőséget ad a dolgozóknak, hogy az egész nép tulajdonát képező gyárakat, bányákat, termelő üzemeket vezessék, irányítsák.⁴ A munkástanácsoknak, de a szakszervezeteknek is meg kell tanulni a gazdálkodást. Kevés csak óhajtani a jogokat, azokkal élni kell. Menet közben az élet majd kialakítja, hogy egyik vagy másik pontját hogyan bővítsük, vagy alakítsuk át ennek a törvénynek. De a törvénynek most érvényt kell szerezni, az életbe át kell ültetni, meg kell tanítani a munkástanácsokat a gazdálkodásra. Nekem sok tanácsot, javaslatot adtak, hogy mechanikusan másoljuk le a jugoszláv munkástanácsokat. A jugoszláv elvtársak, mikor náluk jártunk nemrég⁵, figyelmeztettek bennünket arra, hogy ha eddig mechanikusan másolták a Szovjetuniót, akkor az Istenért, most ne fogjanak hozzá mechanikusan másolni Jugoszláviát. Sajátos viszonyaiknak megfelelően az életben, a gyakorlatban alakítsák ki a leghelyesebb módszereket. S ez vonatkozik a munkástanácsokra éppen úgy, mint gazdasági, politikai életük számos kérdéseire.

A kormány most azon dolgozik, hogy nyersanyagkészleteket gyűjtsön, hogy energiában és más nyersanyagokban a termeléshez szükséges folyamatos ellátást biztosítani tudjuk. Ezért folynak, mint említettem az előbb, a különböző tárgyalások. Nemcsak segínyt kérünk, bár segílyekben mintegy százmillió dollárnyit kaptunk, amely igen jelentős összeg, hanem segílyeket kérünk áruban, különböző nyersanyagokban, devizában, banktartozásaink, rövid lejáratú hiteleink meghosszabbításában. Meg kell mondanom, hogy e téren is, bár tudjuk, hogy a népi demokratikus országok valuta szempontjából nem állnak a legjobban, nagyon komoly segítséget kaptunk számos országból és kapunk még a jövőben is.

A mai megbeszélésünkön a gazdasági élet számos vezetője van jelen. Miniszterek, miniszterhelyettesek, végrehajtó bizottságok a megyékből, kormány megbízottak, munkástanácsokból elvtársak, munkástanácsok vezetői, szakszervezeti funkcionáriusok. Itt vannak a vezető műszaki értelmiségiek, akiknek különös felelősségük van a termelés gyors elindításában. Meg kell mondani őszintén, sokan úgy vélik, hogy termelni, alkotni, új értéket létrehozni, ez ma egy népszerűtlen dolog, és csak az a népszerű ember, aki beadványokat gyárt, röplapokat ír, pontokba foglalja a követeléseket, vagy bosszúból vagy karrierizmusból elkészíti azoknak a névsorát, akiket le kell váltani. Véget kell vetni a minisztériumokban, országos hivatalokban, központokban ezeknek a belső harcoknak. A termelőmunka felé kell fordulni. A gyárak egymás után követelik, hogy a minisztériumok jelenjenek meg, segítsenek nehéz helyzetükben, biztosítsanak anyagot, menjenek közénk a vezetők, és helyesen követelik. Eddig az volt a gyakorlat, hogy minden utasítást felülről vártak. Most meg fog változni a helyzet jelentős mértékben.

Az utasítás tömegét nem a központok adják, most önállóan kell dönteni. Azzal, hogy növeljük a vállalatok, üzemek önállóságát, csökkenni fog jelentős mértékben a nagy központok, felduzzasztott központoknak az irányító szerepe. A minisztériumok, vállalatok vezetőinek több most a szabadsága, de több a fele-

lőssége is. Ezért meg kell teremteni ezekben a vezető szervezetekben a politikai egységet, nyilatkozni kell mindenkinek, kinek az oldalán áll, a demokrácia, vagy az ellenforradalom oldalán. Aki az ellenforradalom oldalán áll, vegye a kalapját és menjen. Az ingadozókra, karrieristákra nincs szükség, a nép érdekében kell most igazán dolgozni, alkotni. Akinek van szíve, esze, becsülete, szolgálni akarja a népet, alkotómunkával bizonyítsa azt be. Ezt meg kell mondani a minisztériumokban.

Az utóbbi időben, de különösen az utóbbi napokban a munka, a rend helyreállítása érdekében az osztályharcos munkások, régi szervezett dolgozók, nagy számban jelentkeztek a kormánynál, hogy segítsenek a rend helyreállításában, a termelőmunka kibontakoztatása terén, felajánlották szolgálataikat. Azon leszünk, hogy ezek a kipróbált régi elvtársak munkába álljanak, szervezzék a termelést, megfelelő helyre kerüljenek. Sokan közülük azt kérték, ne tőrjünk a most meglévő bizonytalanságot, kapkodást, határozottabb politikát folytasson a munkás-paraszt forradalmi kormány.

A kormány az utóbbi két hétben a munkástanácsok százait fogadta. Alig van az országnak olyan része, ahonnan ne jöttek volna munkástanácsok, szakszervezeti funkcionáriusok, ne beszélünk volna velük, ne tárgyaltunk volna velük politikai, gazdasági és helyi problémákról. Sok kiváló munkástanácsstaggal találkoztunk. De sajnós, azt is meg kellett állapítani, hogy sok esetben a munkástanácsok vezetői nem munkások elsősorban, hanem olyan elemek, akik az utóbbi időben kerültek be a gyárakba. A kormánynak határozott álláspontja, hogy a munkástanácsokat munkásoknak kell vezetni. Ebben az irányban kell dolgozni, az üzemek legkiválóbb munkásait kell erre a megtisztelő tisztségre megválasztani, jelölni. Egy sor helyről kaptunk olyan jelentést, hogy demokráciaellenes elemek a hangadók egyes munkástanácsokban. Ne tőrjék ezt az elvtársak. Az üzemek dolgozói jól ismerik egymást, közülük a legjobbkat kell kiválasztani, eza kormány kérése, javaslata a munkások, a munkástanácsok felé. Maguknak a munkástanácsoknak kell megtisztítani magukat és a dolgozók legjobbait, mint mondtam, beválasztani.

Szólnom kell néhány szót a szakszervezetek szerepéről, felelősségéről. A mi viszonyaink között a szakszervezetek nagyon fontos szerepet töltenek be. Nemcsak azért, mert a dolgozók legszélesebb tömegszervezetei és munkásérdekvéviselői szervek tevékenyen részt vesznek a törvényalkotásban, a dolgozók jogainak védelmében. Mi támogatjuk a szakszervezeteket. Támogatjuk azt a törekvésüket, hogy független, szabad szakszervezetek legyenek, valódi érdekvéviselői szervek. De azt kérjük, hogy az ott dolgozó elvtársak nagyobb aktivitást fejtsenek ki, segítsék, támogassák, erősítsék a kormány munkáját. Természetesen mondják meg őszintén véleményüket, bírálatukat, kifogásaikat egyes intézkedésekkel szemben, és segítsenek a lehető legjobb törvények, rendeletek kimunkálásában. Meg kell mondani, hogy a SZOT-nak számos helyes határozata, állásfoglalása, igen jelentős bérpolitikai intézkedésekre tett javaslata került az utóbbi időben a kormány elé. Mi látjuk a felelősségét a szakszervezetekben dolgozó elvtársaknak, de azt kérjük, hogy nagyobb aktivitást fejtsenek ki a munka megszervezése, a termelés elindítása érdekében.

Nagy felelősség hárul, már előbb is említettem, a munkástanácsokra, a termelőmunka, az üzemi rend, a fegyelem helyreállításában. A kormány azt kéri

a munkástanácsoktól, hogy nagy felelősséggel fogjanak hozzá azoknak a jogoknak, kötelességeknek gyakorlati alkalmazásához, amelyeket a törvény részletesen előír. A kormány bízik a munkástanácsokban, tudjuk, hogy sok becsületes dolgozó, aki részt vesz a munkástanácsokban, nem fogja túrni azt a felelőtlenséget, amely egyes munkástanácsokban oda nem való elemek részéről megnyilvánul.

Az utóbbi időben számos tárgyalást folytattunk a Budapesti Munkástanáccsal. Meg kell mondani, hogy az ott dolgozó elvtársak komoly segítséget adtak a rend, a fegyelem helyreállításához, a termelőmunka elindításához. Ma az országban a politikai helyzet azt mutatja, hogy az ország területén nyolcvan százalékban kialakult a rend, a normális élet, a termelőmunka. A gazdasági vezetők feladata, hogy Budapesten, Borsodban, Győrben hasonló módon megszilárduljon a helyzet, elkezdődjön a munka, megszervezzék az üzemek szénrel, energiával, anyaggal való ellátását. A kormány a politikai helyzet megszilárdítására olyan programot dolgoz ki, amely megteremti majd az előfeltételét, mint említettem, a demokratikus erők összefogásának. A kormány tizenöt pontból álló programja gyakorlati megvalósítására sor kerül.

Apró Antal beszéde végén pontokba szedve vázolta a minisztériumok és üzemek vezetőinek közvetlen feladatait.

Felszólalt az értekezleten Marosán György államminiszter is. Beszédében foglalkozott az október 23-i események értékelésével, adatokkal bizonyította, milyen módszerekkel próbálkoztak az ellenforradalmi erők, hogy a fegyveres felkelést saját céljaikra hasznosítsák. Utalt arra is, hogy véleménye szerint nem erkölcsös az a kívánság, mely szerint az ipar zöme sztrájkoljon, de a közszükségletet ellátó iparágak, a kereskedelem, az egészségügyi intézmények szakadatlanul dolgozzanak. Befejezésül foglalkozott az utóbbi három hétben kialakult nemzetközi helyzettel és hangsúlyozta a szocialista országok támogatásának, segítségnyújtásának nagy jelentőségét.

Apró Antal után az első felszólaló Keresztes Lajos volt, aki a Nagy-budapesti Munkástanács nevében többek között ezeket mondotta:

A munka felvételét a Budapesti Munkástanács azon okból határozta el, mert igenis felelősséget érzünk egész nemzetünk, egész népünk iránt. Tudjuk azt, hogy mit jelent a mai helyzetben a mi gazdasági helyzetünk, mit jelent éppen a munkásosztály számára. Tudatában vagyunk annak, hogy mit jelent a sztrájk akkor, amikor a munkástanácsok kezébe kerültek végre az üzemek. Éppen azért, hogy megszilárdítsuk a rendet és utat engedjünk a demokratikus kibontakozásnak, ebből a célból és ezért határoztuk el a munka felvételét. A munka felvételével kapcsolatosan a megjelent törvényerejű rendelet a munkástanácsok jogköreit szabályozza. Meg kell mondanunk, hogy ezzel a törvényerejű rendelettel nagyjából egyetértünk. Azonban a kormány felé már felszólaltunk a munkástanácsok, az igazgatók felvételével kapcsolatos cikknek a megváltoztatásáért. Nem értünk egyet azzal, hogy a munkástanács, illetve a munkástanácsok jogkörét úgy nyirbálják meg, hogy a felsőbb minisztériumok nevezzék ki az igazgatókat.

Ugyancsak idetartozik az a kérdés is, hogy a közlekedési, hírközlési vállalatok munkástanácsai automatikusan megszűntek, ugyancsak nincs tisztázva a keres-

kedelmi dolgozók kérdése sem.⁶ Azok a kereskedelmi alkalmazottak, akik igenis hősiesen dolgoztak ezekben az időkben, joggal elvárják azt, hogy ezeket a kérdéseket az ő területükön is tisztázzák. Mi ezekkel a kérdésekkel tisztában vagyunk és hangsúlyozni kívánom, hogy a munka folyamatos továbbvitele, a fokozottabb munkafelvétel mellett vagyunk. Én azt hiszem, hogy azok az elvtársak, akik itt vannak most és üzemekből jöttek, akik a munkások közül jöttek, meg tudják majd mondani és alá tudják támasztani, hogy mi a munkásság jelenlegi, igazi hangja.

Még egyet szeretnék fölvetni. Apró elvtárs azt mondotta, hogy nagyon sok helyen nem munkások állnak a munkástanácsok élén. Itt tisztáznunk kell egy kérdést. A törvényerejű rendelkezés is kimondja azt, hogy termelőmunkakörnek számít a közvetlen termeléssel foglalkozó technikusok és mérnökök munkaköre is. Tehát ebben a kérdésben is tisztán kell látnunk. Nem engedünk éket verni a haladó értelmiség, a műszaki értelmiség és a munkások közé! Hangsúlyozom még egyszer, a Budapesti Munkástanács elkövet mindent annak érdekében, hogy a munka egyre fokozódjon és folyamatosan, egyre jobban, ez az ország a rendes kerékvágásba jöjjön és vérkeringése elinduljon. Ugyanakkor a Budapesti Munkástanács ezekben a kérdésekben továbbra is határozottan állást foglal és a kormánnyal a tárgyalásait folytatja.

Ezután Bali Sándor szerszámkészítő, a Beloiannisz Gyár munkástanácsának elnöke, egyben a XI. kerület küldötte lépett a mikrofon elé. Néhány politikai és gazdasági kérdésben szállt vitába Apró Antallal és a kormánnyal, majd így folytatta:

Az ellenforradalommal kapcsolatban – azt hiszem – tisztán, világosan kifejtettem a nézeteimet, hogy a veszélyt mi is láttuk, tudtuk, hogy ez a veszély fennáll, és valóban fenn is állt. De igenis ezt az ellenforradalmat nekünk kellett volna letörni, és én úgy látom, hogy elég erősek lettünk volna ezt az ellenforradalmat letörni. Na, kérem szépen, a munkástanácsokkal kapcsolatban: Kérem, a magyar munkásság – szinte úgy mondhatom – spontán kibontakoztatta a munkástanácsokat, annak ellenére, hogy most egyes szakszervezeti vezetők a szakszervezetnek akarják ezt a jogot vindikálni, hogy ők csinálták. A magyar munkásság hozta létre ezeket a szervezeteket, ami most egyelőre gazdasági és politikai szervezet egyben, ami mögött a munkásság áll. Mi azzal tisztában vagyunk, hogy a munkástanács politikai szervezet nem lehet. Értsük meg, hogy mi azt tisztán látjuk, hogy kell politikai párt, kell szakszervezet, de tekintettel arra, hogy most gyakorlati lehetőségünk ezeket létrehozni pillanatnyilag nincs, kénytelenek vagyunk mindezeket az erőket egy helyre tömöríteni, amíg a kibontakozás meg nem fog történni. Szakszervezetről addig ne beszéljünk és nem beszélhetünk, amíg a munkásság, a magyar szakszervezeti tagság alulról fölfelé fel nem fogja építeni a szakszervezetet és a sztrájkjogot át nem fogja adni a kezébe. Tudjuk azt, hogy a munkástanácsok gazdasági irányító szervei lesznek az országnak, és ezt akarjuk! Tehát nem akarunk abba a hibába esni, mint a múltban a párt esett, hogy egyszerre volt az ország gazdája, s egyszerre volt a dolgozók érdekvédelmi szerve. Mert akkor megint oda jutunk, ahol voltunk. Mi azt akarjuk, hogy a gazdasági irányítást a munkástanácsok végezzék és a sztrájkjogot és a többi érdekvédelmi dolgokat, ami a szakszervezetre tartozik,

azt a szakszervezetek vigyék tovább. Ennek érdekében mindent el fogunk követni, hogy ezt egészségesen, magyarul ki tudjuk építeni.

A kibontakozással kapcsolatban néhány szóm lenne. Nagyon sok értekezleten vettem részt, benn voltam a kormánynál is jónéhányszor. A magyar munkásságnak igenis megvolt az egészséges törekvése, hogy a kibontakozás létrejöhön. Igenis azt akarták a magyar munkástanácsok és a Budapesti Munkástanács is, hogy létrejöhön az, hogy meginduljon az élet, hogy azokat az embereket, akiknek nincs szénük, egy kiló szénük sincs, hogy be tudjanak fűteni, meleghez juttassuk, hogy a háztetőket újra felépítsük, hogy fedél legyen a gyerekeik feje felett. Mi a kibontakozás útját kerestük és akartuk. Kértem én, hogy a kormánynak egyetlenegy tagja is, ha félt, miért nem jött karhatalommal közénk oda és miért nem beszélgetett el velünk? Miért várták azt, hogy mindig éjfélig, vagy éjfél után 2 óráig üljenek a budapesti munkástanácsstagok, hogy megvárják a kormány egyes tagjait.⁷ Tudjuk azt, hogy Önöknek sok dolguk van, tudjuk azt, hogy külföldi tárgyalásaik vannak⁸, de véleményünk szerint a magyar belügy, a magyar munkásság és parasztság ügye a legszentebb ügy ma, a kibontakozás ügye. És ennek érdekében mindent félre kellett volna tenni.

A munkástanácsok kötelessége a sztrájkjal és a munkával kapcsolatosan, azt hiszem, világos Önök előtt. Mi mindent el fogunk követni annak érdekében, hogy az életet, az egész vérkeringést Magyarországon megteremtsük, mert tudjuk, hogy ez nekünk ugyanolyan érdekünk, mint a kormánynak. A munkások azt is látják, hogy Önök a Parlamentben később fognak megfájni, mint az ő gyerekeik a házakban.⁹ Azon az emlékezetes napon, amikor nem engedték a munkástanácsoknak a gyűlését megtartani és mégis megtartottuk,¹⁰ higgyék, hogy a magyar bányászok részt vettek azon, és a magyar bányászok vádoltak azzal bennünket, hogy mi elárultuk a hazát, elárultuk a munkásosztályt, azért, mert mi hozzáfogtunk a munkához és kerek perccel kijelentettük, hogy ők nem hajlandók dolgozni. És mi voltunk azok, minden rágalom ellenére, akik megmagyaráztuk a bányásztestvéreinknek azt, hogy miért kell itt Magyarországon ma dolgozni, miért kell a sztrájkot abbahagyni, miért kell lemenni a bányákba. És hajlandók voltunk azt mondani, hogy le fogunk menni a bányászok közé, annak ellenére, hogy azt mondták, ha oda mer jönni valaki, azt szét fogják tépni a bányászok, hogy a munkát felvegyék. Hát mi vállalkoztunk rá és az egyik munkatársunk már le is ment a bányákba és mi is le fogunk menni, ha arra kerül a sor, és meg fogjuk győzni a bányászokat annak érdekében, hogy a munkát felvegyék.¹¹

Következőnek Sz. Nagy Sándor, a Ganz Villamosági Gyár, egyben az I–II. kerület küldöttként szól. Most hallgassák meg felszólalásának néhány részletét:

Tisztelt értekezlet!

Az Apró elvtárs tájékoztatója igen részletes és alapjában tökéletesen igaza van a kormánynak, az Apró elvtárs tájékoztatóján keresztül, hogy egyetlen fontos feladat van, a termelés beindítása. Azonban engedje meg Apró elvtárs kijelenteni azt, hogy kissé túl rózsás színben tüntette fel ez a tájékoztatás a helyzetet, mert az korántsem ilyen sima. A termelés országos beindításának két tényezője

van, az egyik politikai, a másik szervezési kérdés. Ami a szervezési kérdéseket illeti, ott sokkal könnyebben fogunk megbirkózni a feladatokkal, mint a politikai feltételeknél. Nevezetesen: az igaz, hogy a munkástanácsok ebben a pillanatban többé-kevésbé urai a helyzetnek, nyugodtan merhetnénk azt mondani, hogy ma az igaz hatalom a fegyveres erő mellett Magyarországon a munkástanácsok hálózata. Ez rendelkezik tömegekkel, ebben bíznak az emberek túlnyomó tömegében, a munkástanácsoknak legalább 80 százalékában, tehát ez egy olyan hatalom, amely kétségtelenül képes lesz arra, hogy szervezetében felépítse a termelés nagyon sürgős megindítását, de ami a politikai vonatkozásokat illeti, ott bizony a munkástanács sem rendelkezik azzal az erővel, amely feltétlenül szükséges lenne ahhoz, hogy a termelés ilyen rettentő simán, például a vasútnál éjjel-nappal szállításokra, villámgyorsan megindulhatna. Szó sincs erről, mégpedig azért nincs, mert meg kell állapítani, hogy a kormány – kétségtelen, így van – nagyon sok követelésében olyan merev, ami teljességgel érthetetlen. Mindazok a politikai feltételek, amelyek a termelés beindításához feltétlenül szükségesek, csak akkor teremthetnek meg, ha végre egyszer a nép és a kormány valóban egyet akar! Az 1956. október 23-i forradalmi követelmények teljesítését, s ezzel nem más, mint a szocializmust építeni Magyarországon, de olyan demokratikus körülmények között, amely demokratikus körülmények még egyszer tudomásul veszik azt, hogy az országban a dolgozók két keze munkája nyomán jött létre minden, terror nélkül bánni a dolgozókkal és az adott körülmények között megfelelő jólétet biztosítani azoknak, akik létrehoznak mindenféle jószágot.

Ezt az egységet, amely a nép és a kormány között ebben a pillanatban koránt sincs meg, elsősorban azok akadályozzák, azok a merevségek akadályozzák amelyekről már itt az előttem felszólaló két szaktárs részben beszélt. Teljességgel érthetetlennek tartom én a magam részéről, és tökéletesen érthetetlennek tartja az a több mint harmincezer ember, aki az I–II. kerületből bennünket megbízott azzal, hogy szóljunk az ő nevükben, miért nem intézkedik, de nagyon sürgősen a kormány, hogy a magyar fegyveres hatalom a munkásokból legyen megerősítve. Mi több mint két héttel ezelőtt elég alapos tárgyalásokat folytattunk ebben a kérdésben a kormánnyal, ott volt ezen a tárgyaláson többek között Apró elvtárs is és Kállai Gyula elvtárs. Kijelenthetem, határozott ígéretet kaptunk akkor Kádár, Apró és Kállai elvtársaktól, Kállai elvtársat azért említtem, mert nem szólt ugyan közbe, de mindig részt vett a tárgyaláson, hát nyugodtan megemlíthetem, hogy ezt a követelését a munkásságnak teljesíteni kell. Mindaddig semmiféle néven nevezendő intézkedés nem történt.¹²

A másik ugyanilyen követelés az volt, hogy meg kell szervezni a fegyveres gyárőrségeket, nevezetesen azért, mert nemcsak a kormány kíván biztosítékokat a munkásosztálytól arra, hogy a munkásosztály nem fogja engedni a fasizmust létrehozni Magyarországon, hanem a munkásosztály is biztosítékokat kíván a saját maga felfegyverzésén keresztül arra, hogy viszont itt semmiféle más erő valóban nem tudja megfordítani a forradalom eredeti és valóságos célkitűzéseit és a forradalom által eddig elért vívmányokat! Nem tudom, hogy kinek fűződhet ahhoz érdeke, merthogy az egész kormánynak nem, az biztos. Ezeket az égetően fontos kérdéseket napról napra elodázzuk. Ha ezeket a

kérdéseket, nevezetesen: a karhatalom azonnali megerősítését a munkásokkal, a fegyveres gyárőrségek megszervezését, akár századonként, akár nagyobb gyárként zászlóaljakként végrehajtjuk, a kormány és a munkásosztály is garanciát kapott arra, hogy egymás támogatására – egymás segítésére – valók és azonos célokért fogják felhasználni a fegyvert, ha erre feltétlenül szükség lenne. Javaslom: hozzon végre határozatot a kormány a karhatalomnak a munkásokból történő megerősítésére és a fegyveres gyárőrségek nagyon gyorsan történő megszervezésére.

Kalocsai György, a Budapesti Munkástanács tagja, vegyész mérnök vagyok.

Tisztelt értekezlet! Szeretnék csatlakozni Kádár miniszterelnök elvtárs azon szavaihoz, hogy öntsünk tiszta vizet a pohárba. Erre van ma szükség. Az országban kb. nyolc-kilenc napja a termelőmunka helyett tanácskozások folynak. Ennek a súlyosságát megértve ezelőtt kb. öt nappal arra a megállapodásra jutottunk, hogy a munkát haladéktalanul, azonnal fel kell venni. Ekkor történt a Budapesti Munkástanács első felhívása.¹³ Amikor ezt elhatároztuk, hogy felvesszük a munkát, akkor megnéztük ennek a munkafelvételnek a gazdasági, műszaki előfeltételeit is. Beláttuk azt, hogy mi bármit mondhatunk, mi akarhatjuk felvenni a munkát, de nem tudjuk. Miért? Mert nincs energia, nincs közlekedés, nincs közbiztonság, azokat az üzemeket, amelyek három műszakban dolgoznak, csak egy műszakban lehet foglalkoztatni. Ezek voltak a problémák. Az országos viszonylatban a gyárak, a nagyüzemek, a vármegyék, küldöttségekkel árasztották el a Parlamentet. A Parlamentben lévő miniszter elvtársak, államminiszterek lassan semmi mással nem foglalkoztak, mint küldöttségeket fogadtak. Hosszú-hosszú viták után mindenféle eredmények nélkül mentek el a küldöttségek. A kormány álláspontja, ahogy Kádár elvtárs az előbbieken ismertette, merev volt, a küldöttségek álláspontja merev volt. Minden eredmény nélkül mentek haza és a munka állt. Ezután határoztuk azt el, hogy összehívunk egy megbeszélést a Sportcsarnokba, ahol az egész népgazdaság álláspontját igyekeznénk egyeztetni és felvesszük a munkát.¹⁴ Ennek a megbeszélésnek a megtartását nem engedélyezték. Ismerjük az eseményeket. Nyugodt lelkiismerettel állíthatom, hogy akik itt vannak, akik Pesten élnek, azok mind nyugodt lelkiismerettel állíthatják azt, hogy a kétnapos sztrájkot nem a Nagy-budapesti Munkástanács robbantotta ki, hanem az 11 órakor megindult, amikor megálltak az autóbuszok, leálltak az üzemek, mert olyan híreket terjesztettek el, hogy minket letartóztatnak.¹⁵ Ugyanakkor mi bent voltunk az Akácfa utca 15-ben, s egy kisebb létszámmal, ahol képviselve voltak a bányászok, folytak a tárgyalások.¹⁶ Nem akarok erről többet beszélni, újra felkerestük a miniszterelnök elvtársat, végre megállapodtunk.¹⁷ Mi ezt a megállapodásunkat tartani akarjuk. A megállapodás a következő volt: országos viszonylatban felvesszük a munkát, mert ez nem személyi érdek, ez tízmillió embernek az érdeke!¹⁸ De emellett a munka mellett és amit Kádár János miniszterelnök elvtárs alátámasztott az előbbi beszédében, tovább folytatjuk a tárgyalásainkat azokról a követelésekről, amit a dolgozók nyolc pontban összeállítottak.¹⁹ Hogy ebből mit tudnak megvalósítani, az nyugodt tárgyalásoknak lehet csak az eredménye. Ezekről a dolgozókat tájékoztatni kell. A mai napon falragaszok jelentek meg a csepeli munkások nevében, akik sztrájkra szólítanak Nagy Imre

miatt.²⁰ Az éjszaka folyamán kb. tíz-tizenöten hívták fel az Akácfa utca 15-öt, hogy igaz-e az, hogy sztrájkra adtunk ki utasítást, tíznapos sztrájkra? Nem igaz! Provokáció! Kérem, nem vagyok politikus, nem tudok a szavakkal játszani. Egyet tudok, hogy provokáció volt!²¹ És elég volt a beszédből, tettekre van szükségünk. Tettekre azért, hogy az egész országban meginduljon a vérkeringés.

A vitában még sokan felszóltak. Vélemények és ellenvélemények követték egymást, bármilyen kérdésre terelődött a szó. Munkástanácsok, szakszervezeti küldöttek, minisztériumi megbízottak és miniszterek, sok politikai és gazdasági kérdéstről szóltak, amelyekre Apró Antal válaszolt. Részletesen foglalkozott az egyes felszólalásokkal, majd válaszáat e szavakkal fejezte be:

Befejezésül, én úgy gondolom, hogy ilyen, illetve szervezettebb tanácskozássokat különböző kérdésekről hasznos lesz a jövőben is tartani. Megismerjük egymás álláspontját, egymás nézeteit, kialakítjuk a közös véleményt, könnyebb lesz az országot vezetni, kormányozni, mert a vélemények, álláspontok közösen alakulnak ki, közös erőfeszítéseket teszünk azok megvalósítására. Ezzel én a mai tanácskozáson a hozzászólásomat be is fejeztem. Hasznosnak tartom. Köszönöm szíves részvételüket az elvtársaknak és kívánok jó munkát, közös erővel szervezzük a termelést, a munka elindítását, ha legközelebb találkozunk, már jobb viszonyok között beszélhessünk arról, hogy mit tettünk, mit valósítottunk meg a nép, a haza érdekében.

Az értekezletet végighallgatva nyugodt szívvel megállapíthatjuk: Egy kérdésben egyetlen ellenvélemény sem hangzott el az egész tárgyalás alatt, ez pedig a munkára vonatkozik. Valamennyien jól látták, hogy az országnak, a népnek ma elsődleges érdeke, hogy a sztrájk mindenütt megszűnjék, a munkát teljes intenzitással folytassák, hogy elkerülhető legyen az infláció, ne zuhanjon az ország gazdasági katasztrófába. Meggyőződésünk, hogy ezzel az elhatározással távoztak az értekezlet résztvevői a Parlament épületéből. Most a munkásokon a sor, hogy mindenütt meginduljanak a gépek, bízunk, hogy a kormány be fogja váltani az ígéreteit, amelyet Kádár János így fogalmazott meg: A munka megkezdése, a rend helyreállta után érdemben is megtárgyaljuk majd a függőben levő kérdéseket.

II A NAGY-BUDAPESTI KÖZPONTI MUNKÁSTANÁCS ÜLÉSE 1956. NOVEMBER 26.

(Jegyzőkönyv részlet)

Kalocsai, a Munkástanács elnökhelyettese beszámol azokról az eseményekről, amelyeket vasárnap este a rádió nem közölt. A felvételből utólagos megállapítás szerint több részt kihagytak és több részt hozzáfűztek.

A vasárnapi tárgyaláson a kormány és a Munkástanács tagjain kívül nagy számmal vettek részt olyan régi „káderek”, akiket a Rákosi-rezsim vállalatok és üzemek élére állított.

Apró Antal államminiszter így magyarázta az október 23-i eseményeket:

A Rákosi–Gerő–Farkas hármasság rossz politikája okozta a feszültségeket. Kialakult egy ellenzéki csoport a pártban. Az ellenzéki hang kikerült a dolgozó tömegek közé is. Megingott a bizalom a pártvezetésben. Az írók ezt a hangulatot megnyergelték, és túlhajtották az ellenforradalom felé. Benn az országban és külföldön az ellenség szervezkedett a kapitalista országok hathatós segítségével. A magyar nép jogos sérelmeit az ellenforradalom kihasználta.

Figyelemre méltó Apró Antal és Kádár János véleménye október 23-ról.

Apró: Az október 23-i tüntetésben már ott voltak az ellenforradalom erői is.

Kádár (három órával később): Az október 23-i tüntetésben még nem vettek részt ellenforradalmárok.

A Munkástanács kijelenti, hogy az eseményekkel kapcsolatban csak azt hajlandók elhinni, amit ők maguk láttak és tapasztaltak. Ott voltak a Rádiónál és a Parlamentnél, és ha ott ellenforradalmárok voltak, akkor Budapest népe mind egy száligen ellenforradalmár.

Apró: A Nagy Imre-kormány vezetése alatt teljessé vált a jobbrtolódás. Legjobban mutatja a parasztságnak hirdetett program, amely azonos az 1938-as mezőgazdasági programmal. A közelébe férközött burzsoá egyének üzelmeihez becstelenül a nevét adta. Az ENSZ-csapatok behívása kapitalista restauráció. A semlegesség kihirdetéséhez nincs meg az országnak az elégséges ereje.

Nagy Imre azzal, hogy ki akart lépni a Varsói Szerződésből, feladta a munkásosztály vezető szerepét. Nem demokrácia következett volna, hanem horthysta restauráció.

Majd a kormány kidolgozza tizenöt pontos programját és ez alkotja a nemzeti egységfront alapját.

Az ellenforradalmárok ma sztrájkolnak.

A munkások részére a legszükségesebb most a munkáspárt felállítása.

A Munkástanács képviselői: Miért bújnak el a miniszterek a Parlamentben, miért félnek a dolgozóktól, miért nem hallgatják közvetlenül a munkásság szavát, miért csak a minisztériumon keresztül érkező jelentésekből alkotnak véleményt? Jöjjenek ki az üzemekbe, és lássák meg, mekkora tömeg áll a Munkástanács mögött.

Apró: Becsületbeli ügyüknek tekintik az élelmezést és a lakosság ruhával való ellátását. Négy szocialista országgal vették fel a kapcsolatot segélyügyben.

Munkástanács: Ne kolduljunk, mert koldusfilléren nem építhetünk országot.

Apró: Köszönetet mond a parasztságnak, hogy az elmúlt hónapban is dolgoztak. „Szolidárisak voltak a várossal és támogatják a kormányt”. Szerinte az egész világ sajtója elismeri a Kádár-kormányt, és egyetért vele. Az üzemanyag-ellátás terén bejelenti, hogy a szomszédos jugoszláv, csehszlovák és román köztársaságok a határmenti vidékeknek folyékony üzemanyagot adnak. Utasította (Apró) a Tervhivatalt, hogy az energiagazdálkodást jobban szervezze meg. Ettől várja a nehézségek megoldását. Bejelenti, hogy a minisztériumokban megindultak a személycserék.

Munkástanács: Csak még az nincs tisztázva, ki kit cserél le.

Apró: Nyilatkoznia kell mindenkinek, demokráciát akar-e a kormánnyal, vagy az ellenforradalom uralomra jutását? Ugyancsak bejelenti, hogy kormány-

biztosok kiküldésére van szükség a nagyiparban, a bányákhoz, megyékhez.²² Úgy látszik, hogy a közvélemény azt tartja rendes embernek, aki tizenkét évig nem dolgozott, erre mutat a vezető funkcionáriusok erőszakos leváltása. A kormány megvédi azokat, akiket ő helyezett pozícióikba.

Keresztes (Munkástanács): Megállapítja, hogy a karhatalom nem más, mint pártórség és ávósok civilben. Tiltakozik a kormánybiztosok ellen.

Bali (Munkástanács): Nem szükséges, hogy a kormány magyarázza meg a dolgozóknak, mi történt 23-án. Nem a munkások fejében van zavar 23-a miatt, hanem azokéban, akik a Parlamentben üldögéltek akkor is, most is.

Tíz éve párttag, és 1955-ben is járt a Parlamentben. Akkor is ugyanazok voltak a tanácsadók és talpnyalók, mint most. A párt történelmi szerepével kapcsolatban csak annyit kíván mondani, hogy tizenkét évig hazudott, és tizenkét év már történelem. Mindszentyről kijelenti, hogy nem ismeri el politikusnak és mint politikusra sem ő, sem a munkásság nem kíváncsi. A magyar érdekek politikusának egyedül Nagy Imrét ismeri el és beszélni kíván vele. A kormány legnagyobb hibája az állítólagos ellenforradalom kérdésében az, hogy nem a munkásosztályal törte le.

Érdekvédelmi szervezetre (szakszervezet) szükség van, de csak alulról választott formában. Kinevezett „Gáspárokban” nem bíznak a dolgozók. Kell tárgyalnunk továbbra is a kormánnyal, de a kormány képviselői ne legyenek ilyen merevek. A szovjet csapatok parancsnokságával sokkal jobb és előnyösebb feltételek között érthetünk szót. A MÁV, a BESZKÁRT és egyéb közület csak maga dönthet arról, hogy alakítanak-e munkástanácsot vagy sem.

Ha a kormány azt akarja, hogy rendeleteit végre is hajtsák, előbb beszélje meg a Munkástanáccsal.

Sz. Nagy Imre²³ (Munkástanács): A kormány azt akarja, hogy a munkástanács elnökét két évre válasszák meg. Ne akarjon a kormány példát venni az USA-ról, ahol négy évre választják az elnököt (mi kis ország vagyunk, nálunk elég két esztendő). Ha jó az elnök, marad, ha nem, leváltjuk. A kormánybiztosok kinevezése a kormányra tartozik, elfogadása ránk. Biztos benne, hogy be sem engedik őket a gyárakba.

Marosán (államminiszter): Kijelenti, hogy aki nincs a kormánnyal, az ellenforradalmár. Elmondhatja magáról, hogy a nép nevében beszél. Nem a sztálinista restaurációtól fél, hanem a fasizmustól. Aki sztrájkol, az nem kaphat fizetést. Itt a Parlamentben is csak úgy lehet beszélnünk, és a Munkástanács tagjai is csak azért nyilváníthatják véleményüket, mert a kormány leverte az ellenforradalmat. Biztos benne, hogy a Munkástanács tagjait is felakasztották volna. Sajnálja, hogy az ENSZ tárgyalásaihoz az anyagot mi adjuk azzal, hogy sztrájkolunk. Tekintve, hogy a fegyveres ellenforradalmat leverték, az ellenforradalmárok most a politika fegyveréhez nyúltak. Megállapítja, hogy aki ma az országban igazat mond, azt sztálinistának bélyegzik meg. A kormány legfontosabb feladata: a párt helyreállítása.

Kádár János (miniszterelnök): ismerteti a forradalom eseményeit. Amikor látták, hogy ellenforradalmárok lépnek fel a forradalom tömegeiben, tárgyalásokat kezdtek a Szovjetunióval. Ezeken a tárgyalásokon részt vett Nagy Imre is. Hogy őt ne kompromittálják, Hegedüs András miniszterelnök intézkedett és adta nevét a szovjet csapatok behívásához.

A nacionalizmustól fűtött ellenforradalom az lett volna, ami az első világháború előtt Szarajevó, a második világháború előtt Danzig, a harmadik világháború előtt Budapest.

A kormánynak merevnek kell lennie, mert csak az a biztosíték arra, hogy nem következik el még egyszer a Nagy Imre-szerű káosz.

Az elhurcolásokkal kapcsolatban fölényesen jegyezte meg, hogy hat vagon fiatal véletlenül szállítottak ki Munkácsra. Azt gondolta ugyanis a szovjet parancsnokság, hogy ott nyugodtabb légkörben hallgathatja ki az érdekelteket. Eszerint ezen kívül kiszállítás nem történt.

A miniszterelnök kijelentette, hogy a magyarországi szovjet csapatok parancsnoksága minden egyes akció előtt kikérte a magyar kormány véleményét és előzetes hozzájárulását.

Nagy Imrével kapcsolatban kijelentette, hogy a jugoszlávok azért engedték ki őket, mert a távozást magyar belügynek tekintették. Hogy miért nem a lakásukra mentek Nagy Imréék, az a kormány dolga, „föltettük őket”.

Kalocsai ezután ismertette egyéni benyomásait. Ugy érezte, hogy a kormány merevségével és kihívó megnyilatkozásaival azt akarta, hogy a munkásküldöttséget fogja el az indulat, aminek beláthatatlan következményei lehetnek volna.

Mégis azt kell mondani, hogy fel kell venni a munkát. Ennek az oka az, hogy a kormány szemmel láthatóan újabb és újabb provokációkkal ingerli a munkásságot maga ellen. A múlt hét szerdáján a sportcsarnoki nagygyűlés megakadályozásával, később Nagy Imre elhurcolásával akadályozta a munkafelvételt még akkor is, ha a rádióban és a sajtóban munkafelvételre buzdít. Ahhoz, hogy a kormánnyal eredményes tárgyalásokat folytathassunk, erőt kell mutatnunk. A sztrájk további fenntartásához nem kell erő, csak demagóg hang. A Munkástanács ereje abban mutatkozhat meg, ha kell, fel tudja vetetni a munkát, amikor akarja, de le is tudja tetetni egyetlen intézkedésével.

JEGYZETEK

1. 1919. június 24-én az ún. tiszti ellenforradalom során a ludovikások megszállták a nemzetközi telefonközpontot. 1956. október 23-áról 24-ére virradó éjszaka voltak ugyan fegyveres harcok a Horváth Mihály téri telefonközpontnál, elfoglalásáról azonban szó sem volt.
2. A tüzszünetet Nagy Imre miniszterelnök október 28-án délután jelentette be rádióbeszédében.
3. A *Berliner Zeitung* cikkéről az aznapi (november 25-i) *Népszabadság* számolt be, Kádár állításával ellentétben azonban nem Nyugat-Németországban, hanem Kelet-Berlinben jelent meg.
4. Az 1956. évi 25. számú törvényerejű rendelet a munkástanácsokról 1956. november 22-én került nyilvánosságra. A rendeletet eredetileg a KMT és a SZOT képviselői dolgozták ki, a kormány azonban egyoldalúan több ponton megváltoztatta az egyeztetett szöveget.
5. Apró Antal a Gerő Ernő vezette kormány- és pártdelegáció tagjaként éppen 1956. október 23-án tért vissza Jugoszláviából.
6. Az Elnöki Tanács rendelete az említett két pontban határozottan korlátozta a munkástanácsoknak a gyakorlatban addig létező jogkörét. Egyrészt megvonta tőlük a vállalati igazgatók kinevezési jogát, másrészt a munkástanácsok tevékenységét – ismét csak a létező gyakorlattal ellentétben – kizárólag a termelő üzemekre kívánta korlátozni.
7. Kádárék kifárasztási taktikájáról van szó, a korábban egyeztetett időpontok ellenére rendszeresen órákon keresztül várakoztatták a KMT tárgyalásra érkező tagjait. Erről Rácz Sándor a KMT

- november 23-i ülésén így számolt be: „Eredménytelen tárgyalások egymás után. Kádár ügyesen használja fel az időt, 7 órára odarendel és éjfél után jön ki. Ha beme gyünk, mindenki mellé már egy ember áll és külön-külön vallatnak, hogy mi a munkásság véleménye.” (Politikatörténeti Intézet Archívuma, továbbiakban PIA 290. f. 58/30-31.)
8. A KMT október 22-i ülésén Rácz Sándor javasolta, „hogy újabb kormányküldöttséget állítsunk össze Kádárhoz, felkéri Sándort [Józsefet] – a kormány összekötőjét –, hogy tudja meg, mikor fogadhatja őket.
Sándor: Nem tudja, lehetséges-e ma ez, mert a román követséggel van fontos és valószínűleg hosszadalmasabb tárgyalás, de megpróbálja.” (PIA 290. f. 58/24–28.) Végül aznap este a Gheorghiu-Dejzsel folytatott tárgyalásokra hivatkozva várakoztatták késő éjszakáig a KMT küldöttségét.
9. Ezt a korábbi tárgyalások során Kádár vetette a KMT képviselőinek szemére.
10. A KMT november 19-én a következő meghívót küldte ki: „A Nagy-budapesti Központi Munkástanács ideiglenes intézőbizottsága a munkástanácsok országos szervezetének kialakítása és egységes álláspont kidolgozása végett 1956. november 21-ére, szerda reggel 9 órára tanácskozásra hívja egybe a vidéki munkástanácsok küldötteit Budapestre a Sportcsarnokba”. (PIA 290. f. 58/17.) A kormányban azonban szovjet tankok segítségével sikerült a gyűlést megakadályozni. A KMT ennek ellenére az Akácfa utcában mégis találkozott számos vidéki küldöttel.
11. Látszólag paradox módon a KMT nem a sztrájkjal, hanem a munka felvételével bizonyíthatta a Kádár-kormánynak, hogy a magyar munkásság legitím, valóban befolyásos képviselője. Ugyanakkor a kormány számos intézkedése okot adott sztrájkra, így a sportcsarnoki gyűlés megakadályozásán túl az Elnöki Tanács említett rendelete, vagy Nagy Imrék november 22–23-i elrablása.
12. Sz. Nagy vezetésével – a KMT létrehozásával párhuzamosan – kísérlet történt az üzemi munkástanácsok összefogására. Ennek keretében került sor az említett tárgyalásokra, amelyek a munkástanács képviselői követelték a lényegileg tisztai különítményekből álló karhatalom radikális átalakítását.
13. A KMT november 16-án szólította fel a munkásságot a munka felvételére:
„Munkátestvéreink! Sokat szenvedett hazánk és népünk iránt érzett mély felelősségtudattól áthatva – függetlenül minden felhívástól – úgy látjuk, hogy nemzetgazdaságunk, emberiségünk és szociális szempontból, valamint egyéb körülmények következtében feltétlenül szükséges a termelőmunka haladéktalan megindítása.
E kritikus helyzetben a józan ész és értelem, a lelkiismeret és munkásszívünk parancsolóan írja elő számunkra, hogy a munkát folyó hó 17-én reggel a sztrájkjog fenntartása mellett vegyék fel.
Ünnepélyesen kijelentjük Nektek, hogy ezen elhatározásunk nem jelenti azt, hogy mi nemzeti felkelésünk alapvető célkitűzéseiből és vívmányaiból egy jottányit is engedtünk volna. A tárgyalások tovább folynak és meggyőződésünk, hogy a még meglévő nyitott kérdéseket kölcsönös erőfeszítéssel sikerült megoldanunk.
Egységet, helyállást, bizalmat és támogatást kérünk Tőletek!” (*Népszabadság*, 1956. november 17.)
14. A Központi Munkástanács aznap, 1956. november 21-i ülésén az egyik hozzászóló részéről ez így hangzott: „Nagyon furcsának találom azt a megoldást a kormány részéről, hogy amikor bejelentettük, hogy meg akarjuk tartani a gyűlést, akkor nem emeltek különösebb kifogást, sőt a kormány meg is lett hívva, mégis, akkor, amikor a Sportcsarnokba mentünk, legnagyobb meglepetésre kordonnal volt körülvéve a Sportcsarnok, sőt azt sem tudtuk elérni, hogy a már előre megbeszélte helyen, amennyiben a Sportcsarnokban nem sikerül esetleg megtartani, a Rózsa Ferenc Kultúrotthonban sem tarthattuk meg, mert nem volt rendőrségi engedélyünk, hogy kénytelenek voltunk ideszállingózni – az Akácfa utcába –, itt is csak karhatalom mellett.” (Budapest Főváros Levéltára, továbbiakban BFL 1956-os gyűjtemény)
15. Végül „tűtakozásul az ellen, hogy folyó hó 21-én de. 9 órakor a Sportcsarnokban meghirdetett, a munka felvételét célzó országos munkástanácsülés megtartását a kormány megakadályozta, a Nagy-budapesti Munkástanács elhatározta, hogy folyó hó 24-ig az élelmiszeripari dolgozók kivételével valamennyi üzem részére kimondja a sztrájkot.” (*Hazánk – Győr*, 1956. november 22. In: Kemény István–Bill Lomax szerk.: *Magyar munkástanácsok 1956-ban*. Párizs, Magyar Füzetek és Highland Lakes, Atlanti Kutató és Kiadó Társulat, 1986. pp. 71–72.)
16. Ezekről a tárgyalásokról Keresztes Lajos a KMT másnapi ülésén számolt be: „A bányászok küldöttségével volt benn a Parlamentben, a tárgyalásokat Apróval folytatták és megmondták neki, hogy a kormány részére kibontakozási időt akarnak hagyni, ezért egyhavi időre felveszik a

- munkát. Apró ezt nem értette meg, de ők ismételten leszögezték álláspontjukat. Az a véleménye, hogy Apró, Marosán és Kádár nem értenek egyet a munkásokkal. Bejelentí, hogy a bányászki-
döttség szerette volna bemondani a tárgyalás eredményét a rádióban, de mert a sztrájkjog
fenntartásával akarták a bejelentést eszközölni, nem engedték meg a közlést. Mikor pedig a
Parlamentben közben köztudomásúvá vált a kétnapos sztrájk, rögtön azt kérdezték a Kádár-tít-
kárságon, hogy ki fogja ezért vállalni a felelősséget. Erre persze azonnal kijelentette, hogy bár ő
nem volt ott a döntésnél, de azért mindannyian egyöntetűen felelősséget vállalunk" (PIA 290. f.
58/24–28.)
17. „A Budapesti Munkástanács küldöttsége folyó hó 23-ára virradó éjjel megbeszélést folytatott
Kádár Jánossal, a magyar forradalmi munkás-paraszt kormány elnökével". (*Magyar Honvéd*,
1956. november 23. In: Kemény–Lomax pp. 72–73.)
 18. A KMT 1956. november 23-i üléséről kiadott (röplapként megjelent) rádióközlemény szerint a
Tanács beható vita után jóváhagyta a küldöttségnek a rádióban és a sajtóban ismertett
felhívását. Megállapította, hogy – miután a kormány a Nagy-budapesti Központi Munkástanácsot
tárgyalófélként elismerte – egyedül a nép érdekeit, az élet szükségleteit véve figyelembe, a
sztrájkjog fenntartásával a munka haladéktalan megkezdése mellett foglal állást. Ugyanakkor
megállapítja, hogy az eddigi tárgyalások eredményei még csekélyek. A Tanács változatlanul
fenntartja a követeléseit és szükségesnek tartja, hogy ezekről haladéktalanul folytassák a tárgya-
lásokat. A munka megindítása lehetőséget ad a kormánynak arra, hogy ígéreteit valóra váltsa,
teljesítse a munkásság, az egész nép jogos követeléseit." (PIA 290. f. 58/29.)
 19. A KMT november 14-i nyolc pontja többek között követelte Nagy Imre miniszterelnökségét, új
(nem ÁVH-s) karhatalom létrehozását, a szabadságharcosok szabadon bocsátását, a szovjet
csapatok kivonását. (Vö. Varga László, A Nagy-budapesti Központi Munkástanács irataiból, I.
rész, In: *Társadalmi Szemle*, 1991/8–9. pp. 143–144.)
 20. November 23-án a következő szövegű röplap jelent meg „Csepeli Munkástanács” aláírással:
„Magyarok!
Az orosz terror ismét újabb áldozatokat követelt. Nagy Imrét és több társát, akik a szovjet
csapatok támadása elől a jugoszláv követségen menedékjogot nyertek és onnan november 22-én
a Kádár-kormány biztonságukat szavatoló nyilatkozata alapján eltávoztak, az orosz banditák
elfogták és ismeretlen helyre hurcolták.
A sztrájkot változatlanul tovább folytatjuk, míg Nagy Imrét és társait szabadon nem bocsátják és
az orosz csapatok ki nem vonulnak hazánkból." (BFL 1956-os gyűjtemény)
 21. A KMT titkárságának közleménye (1956. november 25): „Tudomásunkra jutott, hogy a munka
felvételére hozott határozatunk provokálására egyes személyek, csoportok a Nagy-budapesti
Központi Munkástanács, valamint egyes üzemi munkástanácsok nevével visszaélve, felelőtlen
felhívásokat bocsátanak ki. Ezekkel kapcsolatban a Nagy-budapesti Központi Munkástanács
felhívja az ország dolgozóinak figyelmét arra, hogy e felhívások célja zavarkeltés, a munkásság
sorainak megbontása. A Nagy-budapesti Központi Munkástanács változatlanul érvényesnek
tekinti a november 23-án kiadott felhívást az ország területén megindult termelőmunka további
folytatásáról." (*Népszabadság*, 1956. november 27.)
 22. November 24-én jelent meg a 4/1956. (XI.24.) Korm. sz. rendelet, amelynek alapján „egy-
nagyüzemekbe” kinevezték a kormány megbízottakat.
 23. Helyesen: Sz. Nagy Sándor.